

VILKMERGĖS KULTŪROS LOPŠYS

Metų sukaktys

Sukanka 200 metų, kai 1820 m. balandžio 4 d. Varšuvoje mirė Ksaveras Pranciškus Bogušas (gimė 1746 m. sausio 1 d. Vaizgenių kaime, Pabaisko valsčiuje, Ukmergės apskr.), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinis ir visuomenės veikėjas, publicistas, kultūros tyrėjas, kunigas.

Sukanka 80 metų, kai 1940 m. balandžio 5 d. Pageležių kaime, Ukmergės rajone, gimė Leonora Jankeliūnienė, poetė, Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos narė, daugelio literatūrinių premijų laureatė.

Sukanka 90 metų, kai Armoniškų kaime, Anykščių rajone, gimė Kazys Strazdas (1930 m. balandžio 8 d.), inžinierius chemikas technologas, pedagogas, muziejininkas, kraštotyriminkas. 1947–1951 m. mokėsi tuometinėje Ukmergės I-oje vidurinėje mokykloje. Jis – kraštotyros pobūdžio leidinių „Ukmergės krašto laisvės kovų keliais“ (2006), „Prisiekę Tėvynei“ (Didžiosios Kovos partizanų apygardos istorijos albumas, 2008) autorius.

Mirė 2015 m. gegužės 10 d. Palaidotas Kauno Ledos kapinėse.

Sukanka 90 metų, kai 1930 m. balandžio 16 d. Kosakų kaime, Pabaisko sen., gimė Julius Masalskas, architektas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys. Dirbo interjero ir dailės parodų apipaivalinimo srityje. Mirė 2013 m. gruodžio 13 d.

Sukanka 65 metai, kai 1955 m. balandžio 16 d. Aginčių kaime, Želvos seniūnijoje, gimė Petras Purlys, kunigas, buvęs Švč. Trejybės bažnyčios klebonas.

Sukanka 90 metų, kai 1930 m. balandžio 17 d. Ukmergėje gimė Vytautas Naraškevičius, poetas, muzikas, Lietuvos Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos narys, kelių poezijos knygelių autorius.

Sukanka 15 metų, kai 2005 m. balandžio 23 d. mirė Juozas Leblionka (gimė 1918 m. rugsėjo 29 d. Šešuolėlių kaime, Širvintų rajone), humanitarinių mokslų daktaras, literatūros tyrinėtojas, kultūros istorikas, kraštotyriminkas. 1939–1941 m. mokėsi Ukmergės mokytojų seminarijoje, 1941–1944 m. mokytojavo Bajorų pradžios mokykloje, 1945–1946 m. dėstė mokytojų seminarijoje, 1947–1948 m. dirbo Ukmergės apskrities švietimo skyriaus vedėju. Palaidotas Vilniaus Karveliškų kapinėse.

Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos inf.

Teatre atgyja senosios lietuvių liaudies pasakos

Skaistė VASILIAUSKAITĖ-DANČENKOVIENĖ

Ukmergėje įsikūręs „Katino Murklio“ teatras jau antrą dešimtmetį kuria lėlių spektaklius vaikams. Šį sezoną jis pristatė naują vaidinimą „Neregėta, negirdėta pasaka“.

Nors „Katinas Murklys“ labai nekantrauja susitikti su mažaisiais žiūrovais, tačiau planuotas šio sezono išvykas teatrui teko atšaukti.

Vis dėlto smalsu bent šiek tiek kilstelėti uždangos kraštelį ir sužinoti, koks tas naujasis spektaklis. Apie naujausią kūrinį ir apie ilgametį liaudies tradicijų puoselėjimą „Katino Murklio“ teatro spektakliuose kalbamės su režisierė Natalija Kovarskiene.

„Katino Murklio“ teatre gimė keturi spektakliai vaikams – „Molio Motiejukas“, „Lapės gudrybės“, „Buvo, buvo, kaip nebuvo“ ir šiųmetis „Neregėta, negirdėta pasaka“.

Nuo pat pradžių teatras žengė viena kryptimi – lietuvių liaudies paveldo išsaugojimo ir perdavimo jaunajai kartai. „Gaila, kad tautos kultūrinį paveldą pamažu prarandame. Vaikai mūsų spektakliuose atranda daug netikėtų dalykų, nes vaidinimais prikeliame dingusį pasaulį, kuriame yra lietuviška savastis“, – apie teatro kryptį kalba režisierė.

Visi iki vieno mažiesiems žiūrovams skirti „Katino Murklio“

„Katino Murklio“ teatras pristatė naują vaidinimą „Neregėta, negirdėta pasaka“.

teatro vaidinimai sukurti lietuvių liaudies pasakų motyvais. Jie sodrūs liaudiška kalba, dainomis, muzika. Čia gyvena dieđas su boba, trys broliai, o greta jų – mitinės būtybės. Gyvūnai kalba, žmogus pergudrauja velnius, lapė mausto kitus žvėris, o kvailys apkavilina protinguosius.

Personažų lūpose skamba senosios patarlės, priežodžiai, mįslės, pašmaikštavimai. Lėlių ir

scenografijos gamybai taip pat naudojamos daugiausiai tradicinės medžiagos: linas, medis, spalvos – žalia, raudona, mėlyna, geltona. Spektaklis „Molio Motiejukas“ 2008 metais tapo laureatu tarp mėgėjiškų lėlių teatrų ir buvo apdovanotas Lietuvos liaudies centro įsteigta nominacija – „Aukso paukšte“.

Pasak režisierės, lietuvių tautosakoje glūdi „neišsemiami aruodai

liaudiškos išminties ir tradicijų“ šiandien jau keliaujančių užmarštin. „Mūsų tikslas – padėti vaikams atrasti bei pamilti lietuvių tautosaką. Per teatrą, ryškius personažus, jų charakterius, per žaidimą lėlėmis stengiamės vaikus sudominti lietuvių liaudies pasakomis, nes jose užkoduotas mūsų tautos etnosas, identitetas“, – dalijasi mintimis N. Kovarskiene.

Nukelta į 8 p.

Teatro istorija Ukmergėje

Istorijos šaltiniai byloja, kad ukmergiškiai buvo aktyvūs saviveiklininkai ir teatralai.

Iš Ukmergės kraštotyros muziejaus archyvuose esančios medžiagos pabandėme atrinkti svarbesnius įvykius iš Ukmergės teatro gyvenimo.

1906 11 19 „Dainos“ draugija vaidino „Užburta kunigaikštė“ ir „Vienas iš mūsų turi apsivesti“. Po vaidinimo vargonininko Valiukonio vadovaujamas choras padainavo kelias tautiškas dainas.

1910 02 07 Ukmergėje vaidinta „Betliejaus stalinė“ ir „Velnias ne boba“. Po vaidinimų vietinio vargonininko S. Puodžiūno vadovaujamas choras padainavo keletą dainų. Vakaro organizatorius S. Puodžiūnas.

1911 02 20 Ukmergėje vyko viešas lietuvių vakaras. Suvaidintos komedijos „Geriau vėliau negu niekad“ ir „Brangusai pabučiavimas“. Po vaidinimų dainavo vietinio vargonininko S. Puodžiūno vadovaujamas choras.

1911 m. Vidiškiuose suvaidintas viešas lietuviškas vaidinimas – komedijos „Pirmasai degtinai“, „Kurčias žentas“. Vargonininko J. Steponavičiaus vadovaujamas choras atliko kelias lietuviškas dainas. Po to vyko šokiai, kuriuose grojo orkestras. Šis orkestras repetavo vartotojų draugijos patalpose. Greičiausiai tai buvo vietinius muzikos mėgėjų

vienijantis muzikinis ansamblis. Panašūs lietuviški vakarai kelis kartus vyko ir 1912 m.

1912 06 30 Vitkauskio trupė vaidino „Genovaitę“, o 07 01 – „Iš meilės“.

1913 02 10 vietos saviveiklininkai vaidino „Švarkas ir milinė“ ir „Jaunavedžių naktis“. Vakaro organizatoriai – P. Vaičiūnas ir gyd. Alseikienė.

1913 08 25 gydytojų Alseikų ir matininko Vaičiūno pastangomis surengtas lietuvių vakaras, skirtas neturtingų moksleivių paramai. Vietos artistai mėgėjai suvaidino K. Puidos dramą „Undinė“ ir „Žilė galvon – velnias uodegon“. Dainavo choras, vadovaujamas P. Petraičio, pertraukose grojo styginių instrumentų orkestras.

1914 02 09 vyko lietuvių vakaras – vietiniai saviveiklininkai vaidino „Smuklė“ ir „Tarnas įspainiojo“.

1918 01 13 advokato B. Dirmano iniciatyva surengtas lietuvių vakaras. Suvaidinta trijų veiksmų drama „Kaip kas išmano, taip save gano“ ir vieno veiksmo juokai „Aš numiriau“. Vėliau dainavo vargonininko Steponavičiaus paruoštas choras. Atliko apie 20 kūrinį, pradėjo Lietuvos himnu. Deklamuotos eilės. Vakaras baigėsi šokiais.

1920 05 22 Šaulių mokomosios kuopos Butegėdžio pulke surengtas vakaras, kurio pilnas

skirtas kareivių švietimo reikalams. Vaidintas spektaklis „Amerika pirtyje“. Vakaras surengtas kapitono Vitkauskio pastangomis.

1921 08 21 Lietuvos valstiečių sąjungos kuopa surengė spektaklį-koncertą. Suvaidinta „Dumblynė“. Dainavo apskrities valdybos narys Petraitis ir apskrities valdybos raštininkė Jakūnienė. Iki to laiko Ukmergėje nesisekė sudaryti choro ir kuopa savo vakarui turėjo chorą gabenti iš Kavarsko. Kuopa gavo 1400 auksinų pelno („Lietuvos ūkininkas“ Nr. 42, 1921 10 13).

1921 11 26 moksleiviams šelpti draugija suruošė vakarą. Buvo vaidinta „Likimo bausmė“ ir „Brangus pabučiavimas“, pristatyti du dailininko Ignatavičiaus paveikslai: „Perkūnui auka“ ir „Kęstučio susitikimas su Birute“. Gauta per 8000 auksinų pelno. Vakare apsilankė ir daug „lenkiškai kalbančios visuomenės, kuri į lietuviškus vakarus nesilankydavo“ („Lietuva“ Nr. 247, 1921 12 04).

1922 05 25 per Šeštinių atlaidus, Jaunimo sąjungos Ukmergės skyrius surengė didelį vakarą. Vaidino dviejų veiksmų dramą „Smuklė“. Vaidinimas pavyko, ypač gerai savo rolę atliko Z. Chodosevičaitė. Reikia pasidžiaugti chorų, kurio vedėjas Petraitis ne tik sudomino Ukmergės jaunimą, ganėtinai abejingą choras, bet ir sugebėjo per trumpą

laiką pusėtinai išmokyti chorą. Gražiai atliktas kūrinys „Imkite taurę“. Labai gražiai solo dainavo Chodosevičaitė ir Aleksandrienė. Vienos balsas dar neišlavintas, bet be galo malonus ir švelnus, kitos jau gerokai išmoklintas, bet ketines. Labai būdavo gražu, kai Chodosevičaitė chore užtraukdavo solo. Publika skundėsi, kad labai plati programa gerokai išsvargino ir šokiams mažai laiko beliko („Lietuvos laisvė“ Nr. 10, 1922 06 01). 1925 01 18 Ukmergės ateitininkai karių klube suruošė viešą vakarą. Vaidinta P. Vaičiūno pjesė „Prażydo nuyvtytusios gėlės“. Vaidino mokytojų kursų klausytojai. Režisierius K. Petrikas.

1930 02 09 Ukmergės šaulių moksleivių būrys pastatė P. Kesiūno dramą „Vergijos griuvėsiuose“ („Trimitas“, 1930 02 20).

1930 05 24 Ukmergės stalių mokyklos šauliai surengė vakarą ir suvaidino 4 veiksmų dramą „Mirga“.

1931 12 08 „Lyros“ kino teatre žydų IV pradžios mokyklos mokiniai surengė viešą vakarą. Buvo vaidinamas 4 veiksmų spektaklis „Batuos katinas“.

1936 m. suorganizuotas šaulių teatras. Pirmasis pasirodymas vyko per Vasario 16-osios minėjimą. Gegužės 5 d. kino teatro „Lyra“ salėje suvaidinta P. Vaičiūno „Tuščias pastangas“. Salė buvo pilna žmonių. Spektaklis sutiktas šiltai.

Nukelta į 8 p.

Teatre atgyja senosios lietuvių liaudies pasakos

Atkelta iš 7 p.

Ar dabartiniame superherojų pasaulyje liaudies pasakos vis dar įdomios vaikams? „Jose viską randame – charakterius, situacijas, humorą. Tai labai tinka lėlių teatrui“, – sako režisierė.

Pasak jos, šie spektakliai vaikams patinka. Personażai tarsi žaidžia su vaikais, įtraukia juos į veiksmą, klausia, o vaikai atsako. Jie nuoširdžiai juokiasi iš liaudiškų juokų, spėlioja mįsles. „Dažnai po spektaklių liekame pabendrauti su žiūrovais gyvai. Vaikai ima lėles, domisi, kaip jos pagamintos, kaip jas valdyti, klausia, ką reiškia tarmiški žodžiai, kam naudojami jau pamiršti buities daiktai, kuriuos savo vaidinimuose iškeliamė į dienos šviesą. Nenorime vaikams parodyti, norime, kad jie klausytų, matytų, prisilietų patys ir suprastų“.

Naujasis spektaklis „Neregėta, negirdėta pasaka“ iš kitų teatro kūrinii išsiskiria tuo, kad jo pagrindu tapo melų pasakos. N. Kovarskienė atkreipia dėmesį: „Tai – vienos rečiausių ir seniausių pasakų. Melų pasakų nėra gausu“. Melų pasakos – tai savitas žanras, nes jose, greta tradicinių personažų ir įprasto ritmiško kartojimo, skirtingai nei daugumoje liaudies pasakų, įsiterpia papildomi siužetai, kuriuose veiksmas vystosi labai greitai, vieną fantaziją keičia kita, atsiranda vis nauji personažai ir vietos. Todėl atkurti visa tai lėlių teatro scenoje – nemenkas iššūkis. Tačiau jis smagus.

„Katino Murklio“ teatras su ankstesniais spektakliais apkeliauvo ne tik įvairius Lietuvos miestus bei kaimus, bet ir svečiavosi užsienio šalyse. Lietuvoje „Katino Murklio“ keliai praminti įvairiuose regionuose: nuo gimtosios Aukštaitijos iki pat Žemaitijos.

Teatro narės juokiasi: „Po spek-

Teatro režisierė – Natalija Kovarskienė.

taklio Žagarėje klausėme mokytojų, ar vaikai suprato, ką sakė personažai, nes pačios, išgirdusios tarmiškai kalbančius vaikus, jautėmės kaip atvykusios į kitą kraštą“. Anykščių, Utenos, Kauno, Panevėžio, Molėtų, Kėdainių, Kupiškio, Plungės, Jonavos ir kiti rajonai teatro aplankyti ne kartą. „Keliauti labai smagu, nes išvykose susipažįsti, pamatai, praplėti akiratį, pasidalinti patirtimi, o tuo pačiu gimsta ir ateities idėjos“, – sako režisierė. „Katino Murklio“ teko pabuvoti Prancūzijoje, Norvegijoje, Islandijoje, vaidinti užsienio šalių bei lietuvių bendruomenių vaikams.

Ilgus metus „Katino Murklio“ teatras veikė Ukmergės kultūros centre. Iš pradžių – kaip vaikų studija. 2006–2007 metais susiformavo ir suaugusiųjų, kuriančių vaikams, trupė. Ilgainiui, siekiant galimybės teikti paraiškas projektų finansavimo konkursams, 2016 metais buvo įkurta Viešojo įstaiga „Katino Murklio“ teatras. Dabar tai savarankiškai gyvuojanti organizacija, tęsianti pradinę misiją

– per teatrą atverti vaikams senąją lietuvių pasaulėžiūrą, atsiskleidžiančią lietuvių liaudies pasakose bei smukiojoje tautosakoje.

Bėgant laikui, teatro sudėtis taip pat keitėsi, bet brandulys išliko. Visų spektaklių režisierė – Natalija Kovarskienė. Nuo pirmojo spektaklio iki naujausio vaidina Skaistė Vasiliauskaitė-Dančenkoviė. Bendradarbiaujama su lėlių meistru Rimantu Jacunsku, kuris sukūrė lėles ir scenografiją dviems „Katino Murklio“ teatro spektakliams, taip pat ir naujausiam. Šį sezoną prie teatro prisijungė nauja narė, vaikystėje pati lankiusi „Katino Murklio“ studiją ir neseniai baigusi scenografijos studijas, Silvija Puodžiūnaitė. „Malonu, kad suaugę grįžta kaip profesionalai“, – sako teatro vadovė.

Režisierės Natalijos Kovarskienės įdirbį lėlių teatre galima skaičiuoti kartomis. O kaip ji pati susidomėjo lėlėmis? „Dirbau kultūros centre. Netyčia pabandžiau padaryti lėles. Buvo įdomu išbandyti naują formą. Mano pirmasis lėlių teatro spektaklis „Voro vestuvės“

Lėlėse atgyja liaudies pasakų veikėjai.

1989 metais respublikinėje apžiuoroje tapo laureatu. Taip ir užkibau. Visą gyvenimą mokiausi. Su metais ir spektakliais augau pati“, – pasakoja režisierė.

Teatras turi ir tikrų draugų. Daug metų bendradarbiaujama su Ukmergės rajono Vlodo Šlaito viešosios bibliotekos Vaikų skyriumi, Ukmergės meno mokyklos Dailės skyriumi.

Greta teatro spektaklių atsirado

ir naujų veiklų. Nuo 2018 metų „Katinas Murklys“ vaikus kviečia ne tik į vaidinimus, bet ir edukacijas, kurių metu vaikai susipažįsta su įvairiomis lėlių teatro formomis. Į tokias edukacijas teatras vaikus pakvies ir kitą sezoną, tad „Katinas Murklys“ nekantraudamas laukia susitikimų.

SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Teatro istorija Ukmergėje

Atkelta iš 7 p.

Teatrui spektaklį pastatyti (per dvi savaites repeticijų) padėjo dramaturgas, kultūros departamento instruktorius Vincas Steponavičius („Trimitas“ Nr. 21, 1936 m.).

1936 09 06 Ukmergės šaulių ugniagesių komandos viršininko Jurgio Jakinevičiaus iniciatyva I pėstininkų pulko trečiojo bataliono salėje du kartus kariams buvo suvaidinta Kukino „Kautynių diena“. Šaulių namuose jau 1936 m. rudenį veikė šaulių mėgėjų teatras, vadovaujamas P. Gerasimo. Svarstyta apie pastovios scenos teatro veiklai įrengimą.

1938 01 01 Ukmergėje surengtas vakaras. Vaidinta drama „Tėvų žemė“. Vaidinimas pavyko gerai. Vakara surengė ir režisavo vietos mokytojai E. Černeckaitė ir J. Blažaitis („Trimitas“ Nr. 3, 1938).

1940 01 kino teatro „Pasaka“ patalpose Žydų Mažumos Lietuvoje teatras žydų kalba suvaidino „Remikot“. Vaidinimą stebėjo 292 žiūrovai, surinkta 473,60 litų.

1940 02 žydų mažumos teatras suvaidino trijų veiksmų veikalą „Misisipi“.

Vaidinimas vyko žydų kalba, susirin-

ko 237 žiūrovai, surinkti 524 litai.

1942 05 15 laikraštyje „Į laisvę“ skelbiama, kad scenos meno mėgėjų pastangomis yra organizuojamas Ukmergės miesto teatras. Į būsimąjį teatrą jau įsirašė apie 30 scenos mylėtojų, kurie nedelsdami ėmėsi repetuoti P. Vaičiūno dramą „Tėviškės pastogėje“. Režisieriaus pareigas eina Žemaitaitis, bet laukiama atvykstant Kauno Didžiojo teatro artisto S. Pilkos, kuris perims šio veikalo režisūrą. Teatro dailininkai – Danutė ir Petras Tarabildos. Greta „Tėviškės pastogės“ pradėta ruošti ir „Aukso gromata“, kurios premjera numatoma birželio viduryje.

1942 06 12 Ukmergės miesto teatras suvaidino pirmąją savo premjerą – P. Vaičiūno „Tėviškės pastogėje“, iš Kauno atvyko ukmergietis, Didžiojo dramaturgo aktorius Stasys Pilka. Vėliau buvo suvaidinta S. Čiurlionienės „Aušros sūnus“ ir Moljero „Skapeno išdaigos“. Neparėmus vietos administracijai aktoriai išsiskirsto. 1943 m. teatras vėl prikeliamas – Kupstienė atnaujina „Aušros sūnų“ ir režisuoja P. Vaičiūno „Naujuosius žmones“. 1944 m. teatras vėl pradeda irti.

Iš Ukmergės kraštotyros muziejaus Raštijos fondo

Vepriškiai kviečia į virtualią fotogaleriją

Profesorius G. Šiuksčius Šiaulių universiteto Menų fakultete dirba nuo 1985 m.

Feisbuko paskyroje „Veprių krašto atmintis“ atidaryta virtuali fotogalerija. Kviečiama į vieno žinomiausių Lietuvos plakatistų, Vepriuose gimusio dailininko dizainerio, fotografo Giedriaus Šiuksčiaus, neseniai atšventusio savo 60-metį, mini parodą.

Profesorius G. Šiuksčius nuo

1985 m. dirba Šiaulių universiteto Menų fakultete, čia įkūrė Dizaino katedrą ir 16 metų jai vadovavo. Parašė keletą knygų, 2010 m. išleido autorinį kūrybos albumą „Fotoplakatai. Fotografijos. Fotoetiudai“, surengė 19 personalinių parodų Lietuvoje ir užsienyje.

G. Šiuksčiaus šeima į Veprius gyventi atvyko 1957 m. Tėvelis Motiejus Šiuksčius dirbo siuvėju, buvo gamtos apsaugos inspektorius, mirė 1965 m. Vepriuose. Mama Valentina Šiuksčienė dirbo Veprių ligoninėje akušere. Nors Vepriuose gyveno neilgai (būdamas devynerių, su mama, močiute ir sesute persikėlė gyventi į Jonavą), vaikystės žemės trauką tebejaucia iki šiol: dažnai apsilanko čia – su fotoaparatu rankose.

„Gimiau 1960 metų kovo 6 dieną Vepriuose. Anksti netekęs tėvelio, rūpestingai prižiūrimas mamos Valentinos Šiuksčienės, kartu su seserimi Violeta augau labai gražiame vidurio Lietuvos miestelyje – Vepriuose. Šventoji,

pušynai, ežeras, keli upeliai, pilialkalis, ant kurio augau ir žaidžiau, matyt, suformavo išskirtinį dėmesį gamtai. Nemažai gimtinės vietovės fragmentų atsispindi ir mano kūrybiniuose darbuose“, – rašė menininkas prieš 10 metų almanache „Eskizai“.

Menininko fotoobjektyvu Vepriuose pagauti vaizdai, permąstyti ir apdoroti jo kūrybinėje laboratorijoje, tampa daugiasluksniu pasakojimu apie trapią žmogaus būtį, apie amžinos laiko upės skalaujamus, keičiamus, trinamus žmogaus pėdsakus žemėje. „Prarasto laiko pėdsakai“ – taip pavadintas ir vienas G. Šiuksčiaus fotografijų ciklas.

„Veprių krašto atmintis“ džiaugiasi, galėdama pasidalinti keletu iš paties menininko gautų fotografijų. Jose autoriui vizualia kalba pavyko užmegzti istorinio ir biografinio laikų dialogą, dar daugiau – atverti metafizinį matmenį. Taip antai Veprių kapinių vartai Giedriaus Šiuksčiaus fotografijoje veda ne tiek į konkrečias kapines, kiek apskritai į

Anapusę, į tą, anot Antano Vienažindžio, „toli mąjį dangų“...

SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS